

หลักสูตรสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วังใหญ่*

บทนำ

การกระจายอำนาจทางการศึกษาให้สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนา
ภารกิจ ร่วมตัดสินใจ จัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาไปสู่มาตรฐาน
การศึกษา ที่พึงประสงค์ เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 27 ระบุว่า ให้คณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็น
พลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และในวรรคที่สอง
ของมาตรานี้ระบุว่า ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์
ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ
อันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่มีหุ้นส่วนการทำงานร่วมกันของบุคคลภายใน
สถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนที่มีการวางแผนและออกแบบหลักสูตร
ที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกด้านของสถานศึกษา การกำหนดคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของผู้เรียนจึงเป็นเป้าหมายของคุณภาพการศึกษา อันเป็นแนวทางการจัดกระบวนการ
เรียนรู้ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม คือ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งเป็น
มวลประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตามศักยภาพ ของแต่ละบุคคล

คุณลักษณะอันพึงประสงค์จะเป็นหลักยึดในการออกแบบหลักสูตร คุณลักษณะอันพึง
ประสงค์หมายถึง การแสดงลักษณะเฉพาะที่เด่นของผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร
เป็นลักษณะที่จะต้องบ่มเพาะผู้เรียน เช่น การคิด การใฝ่รู้ การตรงต่อเวลา ความมีวินัย จิตสาธารณะ
โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์สุจริต ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ความว่า

* กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

“ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง เด็กๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์และมีชีวิตที่สะอาดที่เจริญมั่นคง” พระพรหมญาณจิตรลาตารโหฐาน

18 พ.ย. 2530

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านี้จะถูกบ่มเพาะและหลอมรวมเป็นบุคลิกภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคลผ่านกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

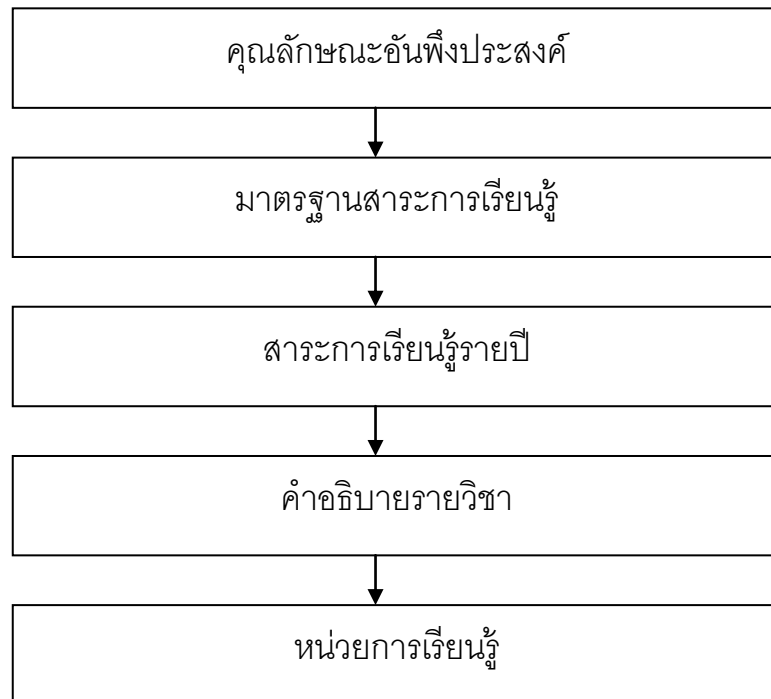
ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) จุดหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบายรายวิชา 7) หน่วยการเรียนรู้ 8) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 9) ระเบียบการวัดและประเมินผล 10) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เอกสารส่วนนี้เรียกว่า **หลักสูตรฉบับโรงเรียน (Curriculum)** ซึ่งเป็นสิ่งที่สถานศึกษาคาดหวังเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา ส่วนที่จะทำให้คุณภาพการศึกษาเป็นไปตามที่สถานศึกษาคาดหวังคือ **หลักสูตรฉบับครูผู้สอนหรือการเรียนการสอน (Instruction)** ซึ่งประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) จุดหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบายรายวิชา (เฉพาะที่ผู้สอนรับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้) 7) หน่วยการเรียนรู้ (ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปสอนจริงรวมทั้งเครื่องมือการวัดและประเมินผลแต่ละหน่วย) 8) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

หน่วยการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ที่ครบวงจรในเรื่องหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการจำแนกสาระการเรียนรู้ออกเป็นเรื่อง การออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่กำหนดและตรงกับความต้องการความสนใจหรือปัญหาที่ผู้เรียนต้องการทราบ โดยผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยบูรณาการการคิดกับกระบวนการเรียนรู้แต่ละขั้น ขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้สอน กระตุ้นความสนใจ การสำรวจตรวจสอบ การอธิบาย การขยายความรู้และการประเมิน เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างผู้เรียนกับหลักสูตร และผู้เรียนได้ทราบขอบเขตของสาระที่จะเรียนล่วงหน้าและเตรียมตัววางแผนหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สาระ ระดับชั้น ภาคเรียนที่ หน่วยเรื่อง เวลา 2) ผลการเรียนรู้ 3) ความคิดรวบยอดหลัก 4) หัวข้อของสาระ 5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ 6) จุดประสงค์การเรียนรู้ 7) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 8) สื่อการเรียนรู้ 9) การประเมินผล ประกอบด้วยวิธีการและเครื่องมือวัด 10) บันทึกหลังการสอน ประโยชน์ของการบันทึกหลังการสอน

จะทำให้ผู้สอนมีสารสนเทศนำไปพัฒนาผู้เรียนหรือปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และการทำวิจัย
ในชั้นเรียนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตการทำงานของผู้สอน

ความเชื่อมโยง (Alignment) คุณลักษณะอันพึงประสงค์กับมาตรฐานสาระการเรียนรู้
สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้รายปี คำอธิบายรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ จะสะท้อนให้เห็น
การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจากจุดเน้นของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 27
ที่คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง และสถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตร
ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิก
ที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสถานศึกษาตั้งอยู่ในท้องถิ่น ความมั่งคั่ง
ของหลักสูตรที่มีความหลากหลายตามสภาพและบริบทของท้องถิ่นที่แตกต่างกัน แต่ก็มี
ความเชื่อมโยงกับสาระการเรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลางดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพ ความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะอันพึงประสงค์กับมาตรฐานสาระการเรียนรู้
สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้รายปี คำอธิบายรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการประเมินและปรับปรุงให้มี
คุณภาพมากยิ่งขึ้นตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษามีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลสูงสุด

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษามีเหตุผลที่สำคัญดังนี้

1. เพื่อรักษาและปรับปรุงคุณภาพทางวิชาการ
2. เพื่อวางแผนปรับปรุงหรือจัดทำหลักสูตรใหม่
3. เพื่อจัดหาและจัดสรรงบประมาณ
4. เพื่อยืนยันต่อประชาชนและองค์กรภายนอกว่าสถานศึกษามีการควบคุมดูแล และติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างใกล้ชิด

กระบวนการประเมินหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการประเมินหลักสูตรในทุกมิติหรือประเมินอย่างครบวงจร ซึ่งมีมิติของการประเมินดังนี้

1. ประเมินกระบวนการการพัฒนาหลักสูตร เช่น
 - ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง
 - ความครบถ้วนตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และประเทศชาติ
2. ประเมินเนื้อหาสาระของหลักสูตร เช่น
 - ความเหมาะสมกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย
 - ความทันสมัยเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อผู้เรียน
 - ความสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน
3. ประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร เช่น
 - ระบบการบริหารหลักสูตร
 - บริการสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่ผู้สอน
 - ระบบการจัดการเรียนรู้
 - ระบบการบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4. การประเมินคุณภาพผู้เรียน เช่น
 - คุณภาพตามที่สถานศึกษากำหนดไว้
 - คุณภาพตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาถือว่าเป็นภาระหน้าที่รับผิดชอบของสถานศึกษาทุกแห่งที่จะต้องดำเนินการให้เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง ด้วยกระบวนการประเมินที่มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมองค์กรในแต่ละสถานศึกษา ซึ่งผลการประเมินหลักสูตรจะทำให้

สถานศึกษามีข้อมูลและสารสนเทศประกอบการตัดสินใจทั้งผู้บริหารสถานศึกษา และผู้สอน ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา ที่จะดำเนินการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สรุป

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องใช้ความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนตัวผู้เรียน ส่วนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาก็จะต้องมีระบบการควบคุมคุณภาพในด้านการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียนให้เป็นไปตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้ สุดท้ายคือการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบครบวงจรและนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**

พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร :

พริกหวานกราฟฟิค.

Armstrong, David G. (2003). **Curriculum Today.** Upper Saddle River, New York : Merrill
Prentice.

Ec, Jessic, Agnes Chang and Oon – Seng Tan. (2504). **Thinking about Thinking What
Educators Need to Know.** Singapore : McGraw Hill.

Moc, Gilchrist, Kate Myess and Jane Reed. (2004). **The Intelligent School.** London :
SAGE Publication.